

SILVANA MARIĆ TOKIĆ

Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet

E-mail: silvana.marictokic@ff.sum.ba

IVONA ŠETKA-ČILIĆ

Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet

E-mail: ivona.setkacilic@ff.sum.ba

MIROSLAV VASILJ

Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet

E-mail: miroslav.vasilj@ff.sum.ba

UDK: 316.774

DOI: <https://doi.org/10.47960/3029-3103.2025.11.89>

Prethodno priopćenje

MEDIJSKA KONSTRUKCIJA STVARNOSTI U SLUČAJU JUŽNE PLINSKE INTERKONEKCIJE

Sažetak

Postajući jedan od ključnih elemenata moći, informacija postaje sredstvo informacijsko-medijskoga nadmetanja. Borba za informacije, prevlast nad informacijama i posjedovanje informacija doveli su do niza promjena unutar brojnih područja, pa tako i energetske. Mediji kao ključni prenositelji i stvaratelji informacija postaju konstrukti neke nove stvarnosti.

Istraživački dio rada temeljit će se na komparativnoj analizi sadržaja – na koji su način mediji sa sjedištem u Mostaru i oni sa sjedištem u Sarajevu informirali i formirali dvije javnosti (hrvatsku i bošnjačku) o temi Južne plinske interkonekcije.

Cilj je rada pridonijeti razotkrivanju medijske manipulacije nad javnim prostorom kojemu je izloženo niz javnosti unutar Bosne i Hercegovine, ali i šire. Unošenjem novih oblika informacija, usporedbom postojećih podataka i informacija, razotkrivanjem niza dezinformacija i lažnih informacija te odabirom sugovornika pokušat će se sagledati na koji je način konstruirana medijska stvarnost o Južnoj plinskoj interkonekciji u BiH.

Ključne riječi: informacija, medijska konstrukcija stvarnosti, bošnjačka i hrvatska javnost, Južna plinska interkonekcija.

MEDIA CONSTRUCTION OF REALITY IN THE CASE OF THE SOUTHERN GAS INTERCONNECTION

Abstract

Having become one of the key elements of power, information has also become a means of information-media competition. Not only has the struggle for information led to serious changes in numerous areas including energy, but also over the possession of information as well. The media, as key transmitters and creators of information, have become creators of a new reality.

The research part of this paper will be based on a comparative analysis of the content, i.e. in which way the media located in Mostar and those located in Sarajevo have informed and formed two groups of the public (Croatian and Bosnian) on the subject of the Southern Gas Interconnection.

The goal of the paper is to contribute to the exposure of media manipulation of the public space to which a number of members of the public have been exposed in Bosnia and Herzegovina and beyond. By introducing new forms of information, comparing existing data and information, exposing a series of misinformation and false information, as well as selecting interlocutors, an attempt will be made to see how the media reality in case of the Southern Gas Interconnection in Bosnia and Herzegovina has been constructed.

Keywords: information, media construction of reality, Bosnian and Croatian public, southern gas interconnection

UVOD

Južna plinska interkonekcija otvorila je nove i produbila stare podjele u trima javnostima u BiH. Dio je Jadransko-jonskoga plinovoda kojim bi se iz Azerbajdžana, a između ostalih i preko Hrvatske, dopremao plin za balkanske države. Cilj izgradnje ove interkonekcije jest smanjenje ovisnosti o ruskome plinu. U BiH bi plinovod išao preko Posušja do Novoga Travnika, s krakom do Mostara. Plinovod Zagvozd – Novi Travnik nalazi se na listi prioriteta Europske energetske zajednice. No, s obzirom na različite političke, gospodarske i energetske interese političkoga Mostara, Sarajeva, Zagreba i Washingtona, mediji, posebice oni u Sarajevu i Mostaru, pokazali su potpuni rascjep po tome pitanju. I dok mediji u Sarajevu podupiru stavove bošnjačke politike koja se zalaže da projekt vodi tvrtka sa sjedištem u Sarajevu – *BH Gas*, dotle mediji u Mostaru podupiru stavove hrvatske politike koja predlaže osnivanje novoga javnog poduzeća sa sjedištem u Mostaru pod nazivom *Južna plinska interkonekcija d.o.o.* Nije to ništa neobično za složene zemlje kakva je Bosna i Hercegovina. Komparativne analize rađene u drugim pluralnim europskim državama, kao što su Belgija, Španjolska, Švicarska, Sjeverna Makedonija..., pokazuju slične rezultate, ako ne i još veće rascjepe. Već davno o tome je u svojoj studiji *Demokracija u pluralnim društvima* pisao Arend Lijphart. Mediji

su u tome rascjepu koristili već poznate tehnike. Prva je oportuni svjedoci – odabir sugovornika koji odgovaraju uređivačkoj politici medija. Druga je sinkronizacija – jednostrano izvještavanje, tj. prenošenje informacija koje su u skladu s uređivačkom politikom medija i prešućivanje informacija koje se ne uklapaju u uređivačku politiku. Treća je tehnika oprema tekstova – isticanje u naslovima i fotografijama dijelova koji su u skladu s uređivačkom politikom medija. Sve navedeno potiče isključivanje drukčijega mišljenja i potpuna medijskog rascjepa publike.

Ciljevi su rada istražiti, spoznati i provjeriti:

- zastupljenost navedene teme u medijima u Sarajevu i medijima u Mostaru
- zastupljenost novinarskih žanrova pomoću kojih je sadržaj plasiran u medije
- zastupljenost sugovornika uključenih u temu te jesu li izvori poznati ili nepoznati
- način opreme tekstova koji su se odnosili na navedenu temu
- pristup medija glede uravnoteženosti i moguće pristranosti vezano za navedenu temu.

Uvažavajući predmet rada, postavljene su sljedeće hipoteze:

H0: Mediji sa sjedištem u Sarajevu i Mostaru na različite su načine informirali i formirali bošnjačku i hrvatsku javnost u Bosni i Hercegovini o temi Južne plinske interkonekcije jer nisu uravnoteženo izvještavali o temi, birali su sugovornike koji podupiru stav redakcije te su pridavali različitu važnost navedenoj temi.

H1: Postoji razlika u načinu opreme tekstova, posebice naslova, kod medija u Sarajevu i medija u Mostaru o navedenoj temi.

H2: Kod medija iz Sarajeva i medija iz Mostara dominirali su informativni žanrovi u odnosu na komentatorsko-analitičke žanrove.

Analizirana su tri medija s područja Mostara: *Večernji list*, *Hrvatski medijski servis*, *Dnevnik* i tri medija s područja Sarajeva: *Dnevni Avaz*, *Klix* i *Slobodna Bosna*.

JUŽNA PLINSKA INTERKONEKCIJA I PRIJEPORI BOŠNJAČKE I HRVATSKE POLITIKE

Projekt Južne plinske interkonekcije, koji bi povezao Bosnu i Hercegovinu s Hrvatskom i smanjio ovisnost o ruskome plinu, postao je predmet političkih nesuglasica u BiH. Dok predstavnici Hrvata u BiH inzistiraju na osnivanju novoga javnog poduzeća sa sjedištem u Mostaru naziva *Južna*

plinska interkonekcija d.o.o., koje bi bilo zaduženo za realizaciju projekta, dotle bošnjački političari i američki diplomati iz administracije bivšega američkog predsjednika Joe Bidena traže da projekt ostane u nadležnosti već postojeće tvrtke *BH Gas* sa sjedištem u Sarajevu.

Plinovod bi trebao povezati Zagvozd u Hrvatskoj s Posušjem, Novim Travnikom i Mostarom, a projekt ima stratešku važnost za Republiku Hrvatsku, Europsku uniju te Bosnu i Hercegovinu. Predsjednik Hrvatskoga narodnog sabora Dragan Čović rekao je kako je *Južna plinska interkonekcija* strateški interes hrvatskoga naroda:

Sjedište tvrtke Južna plinska interkonekcija mora biti u Mostaru. Moramo pokazati da smo narod, da nismo neko pleme ni šverceri koje možete kupiti za sto maraka... Sa Zagrebom smo razgovarali još prije dvije godine o Južnoj plinskoj interkonekciji i složili smo se kako je ona strateški interes hrvatskog naroda. Želimo taj strateški projekt, žurno ga želimo, želimo snažno investirati zajedno s Republikom Hrvatskom, a da budu zadovoljeni svi drugi interesi.¹

Unatoč protivljenju hrvatske strane u oba doma Parlamenta Federacije BiH usvojen je *Zakon o Južnoj plinskoj interkonekciji* koji ne uključuje osnivanje tvrtke sa sjedištem u Mostaru. I dok su zastupnici i izaslanici iz bošnjačkih stranaka glasali za takav prijedlog, zastupnici i izaslanici hrvatskih stranaka bili su protiv.

Bošnjački političari iz stranaka Trojke – Socijaldemokratske partije, Naše stranke te Naroda i pravde smatraju kako nadležnost za projekt treba imati tvrtka sa sjedištem u Sarajevu *BH Gas*. Predsjednik Naroda i pravde Elmedin Konaković smatra i da je usvajanje *Zakona o Južnoj interkonekciji* dobar i važan korak:

Razbili smo tu priču, famu o Južnoj interkonekciji. Imamo zakonske preduvjete koji su vrlo bitni. Imamo restrukturiranje *BH Gasa* koje smo mi najavljivali, tražili, nudili HDZ-u kao partneru od samog starta, da se na takav način provede i Južna interkonekcija. Oni su to odbijali, cijeli taj proces, tražeći da se formira neko novo etničko poduzeće. Mi na to ne pristajemo, na to su pristajali naši prethodnici, pa imate Hrvatske pošte, pa imate Hrvatsku struju, pa HZHB, neka poduzeća. Nemamo ništa protiv da podružnica bude u Mostaru.²

1 „Dragan Čović otvoreno u Kompas: Moramo pokazati da smo narod, da nismo neke pleme ni šverceri koje možete kupiti za sto maraka“, 20. III. 2024., <https://rtv-hb.com/bosna-i-hercegovina/dragan-covic-otvoreno-u-kompasu-moramo-pokazati-da-smo-narod-da-nismo-neko>, (25. II. 2025.).

2 „Konaković o Južnoj interkonekciji: podružnica u Mostaru da, ali ne hrvatska“, 17. I. 2025., <https://bljesak.info/vijesti/politika/konakovic-o-juznoj-interkonekciji-podruznicu-u-mostaru-da-ali-ne-hrvatska/479979>, (27. II. 2025.).

S druge strane, predsjednik Kluba Hrvata u Domu naroda Parlamenta Federacije Damir Džeba optužuje *BH Gas* da nema sposobnost provesti projekt Južne plinske interkonekcije te da je to jednonacionalno poduzeće bez gotovo ijednoga uposlenog Hrvata:

Imali su problem s Uredom za reviziju i revizorskim izvješćem jer nemaju mehanizaciju, ni opremu ni ljudstvo za izgradnju plinovoda. U dugovima su najmanje 27 milijuna maraka s dva izgubljena sudska spora i kreditima koje vraćaju, a to je šteta za proračun i građane F BiH. Može li se poduzeću s takvom krvnom slikom u smislu dubioza dati da vode najvažniji geostrateški, geopolitički zajednički projekt Republike Hrvatske i BiH.³

Nekadašnji američki veleposlanik u BiH Michael Murphy zalagao se da isključio *BH Gas* preuzme projekt. Nakon sastanka s predsjednikom SDP-a Nerminom Nikšićem zauzeo se za žurnu reformu toga poduzeća. „Razgovarali smo o planovima vlade Federacije BiH da odobri hitno potrebne reforme BH Gasu kako bi se poboljšala njegova učinkovitost i osiguralo da bude tvrtka koja služi i predstavlja sve stanovnike Federacije.“⁴

Energetska neovisnost nužnost je svih država jer niz promjena unutar različitih područja mogu dovesti do energetske ugroženosti, energetske ovisnosti, pa čak i energetske pritiska od niza izvanjskih čimbenika. „Nadalje, posebno važan projekt koji treba doprinijeti diversifikaciji i smanjenju pogubnih geopolitičkih utjecaja jest plan izgradnje Južne plinske interkonekcije... Također, njime se otvara pretpostavka daljnjega razvoja industrije koja bi koristila mnogo prihvatljiviji i okolišu manje štetan energent.“⁵

Nakon odlaska američkoga veleposlanika Murphya i dolaska nove američke administracije na čelu s predsjednikom Sjedinjenih Američkih Država Donaldom Trumpom i bošnjačka i hrvatska strana čekaju službeni stav nove administracije po pitanju Južne plinske interkonekcije.

3 „Džeba za Kompas: sjedište će biti u Mostaru, BH gas je nesposoban, a bez Hrvatske nema Južne plinske interkonekcije“, 18. XII. 2024., <https://rtv-hb.com/vijesti-bosna-i-hercegovina/dzeba-za-kompas-sjedište-ce-biti-u-mostaru-bh-gas-je-nesposoban-bez>, (1. III. 2025.).

4 „Američki veleposlanik u ofenzivi: Traži hitan preustroj BH Gasa“, 19. XII. 2024., <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/americki-veleposlanik-u-ofenzivi-trazi-hitan-preustroj-bh-gasa-20241219>, (28. II. 2025.).

5 Gordan Akrap – Dražen Barbarić – Dragan Mišetić, *Energetska (ne)ovisnost Bosne i Hercegovine i strateško partnerstvo s Republikom Hrvatskom*, 2023-2024., str. 16.

ULOGA MEDIJA U KONSTRUIRANJU DRUŠTVENE STVARNOSTI

Mediji su jedan od ključnih činitelja suvremenoga društva. Moć koju oni posjeduju i s kojom ostvaruju utjecaj odražava se na sve društvene dijelove: politički, kulturni, gospodarski, znanstveni, pa tako i energentski. Kao ključni prenositelji informacija, ali i niza drugih oblika informacija (dezinformacija, pogrešnih informacija, lažnih vijesti), oni postaju sredstvo informacijskoga nadmetanja, čime borba za medije, za kontrolu nad medijima poprima nove obrise. Bez mogućnosti širenja točnih i provjerenih informacija, informacija u širem kontekstu stvara se potpuno nova stvarnost koja ne mora biti istinita, ali je istinita po svojim posljedicama.

Informacijsko-komunikacijski razvoj, ali prije svega onaj tehnološki, koji je uvelike utjecao i na sami medijski prostor, promijenio je pogled na svijet, doživljaj svijeta te je pridonio stvaranju neke nove stvarnosti. Konstrukti te nove stvarnosti koriste medije radi ostvarivanja vlastitih interesa na puno širem polju izvan medijskoga. Doživljaj svijeta, događaja, osoba nije više vezan za samu stvarnost nego prikaz te stvarnosti. Ili, kao što Miroslav Tuđman navodi: „Čovjek više nema neposredno iskustvo o pojavama i činjenicama, ne može neposredno iskusiti realnost, nastalo je vremensko i prostorno 'odvajanje riječi od realnosti' i ljudi svoj život, odluke i ponašanja organiziraju na temelju onoga što čuju i vide u medijima.“⁶ Medijski prostor postaje glavni izvor informiranja, stoga ima ogromne mogućnosti za širenje različitih oblika informacija s ciljem utjecaja. Stvarajući događaje prema namjerama kreatora i konstruktora nove stvarnosti, različiti oblici informacija dopiru do različitih javnosti. Konstruiran događaj često ima veću uvjerljivost od činjenica i podataka koji se, nažalost, isključuju iz medijskoga prostora ili se prezentiraju u drugom svjetlu. „Činjenice se izmjenjuju sa stavovima, slijepo nas vode u međusobne svađe jer je sama naša stvarnost dovedena u pitanje.“⁷

Jean Baudrillard je još osamdesetih godina prošloga stoljeća pisao kako je „postmodernističko društvo, a poglavito njegova američka varijanta, uz sve prisutno komuniciranje posredstvom masovnih medija, izgubila iz vidokruga samu stvarnost. Ono živi u simuliranoj stvarnosti – simulakrumu“⁸.

6 Miroslav Tuđman, *Informacijsko ratište i informacijska znanost*, Hrvatska sveučilišna naklada, 2008., str. 21.

7 P. W. Singer – Emerson T. Brooking, *Rat lajkova: Kada društvene mreže postaju oružje*, Fokus, 2021., str. 143.

8 Jean Baudrillard, *The Evil Demon of Images*, Power Publications, 1987., str. 43.

Granice između podataka i informacija brišu se, kao i između istinitoga i lažnoga, stvarnosti i privida. Oni koji konstruiraju neku novu stvarnost koriste medije za ostvarivanje svojih ciljeva i namjera. Ljudska potreba za informacijama i komunikacijom otvara vrata onima koji izokreću taj komunikacijski proces, a informacije mijenjaju i prilagođavaju vlastitim interesima odnosno interesima određenih društvenih grupa. Ono što se želi postići jest „proizvodnja pristanka“, prihvaćanje konstruirane stvarnosti bez mogućnosti vrednovanja, provjere, kritičnosti. Ili, kao što Noam Chomsky, govoreći o proizvodnji pristanka, zaključuje da se narod najučinkovitije može kontrolirati kontroliranjem misli. Prema njemu mediji imaju jednu od ključnih uloga u sustavu indoktrinacije, naravno uz druge sustave.⁹

„Misli su one koje mogu dovesti do djela i zato ih treba držati na uzici.“¹⁰ Nametnuti čovjeku, grupi ljudi, većoj skupini da misli onako kako je u vašem interesu jest najveći uspjeh konstruktora medijske stvarnosti. Postavljanjem matrice dezinformacije (u ovome slučaju Južne plinske interkonekcije) te nadogradnjom te matrice s nizom dezinformacija, pogrešnih informacija i lažnih informacija stvara se potpuno drugačije viđenje događaja energetske neovisnosti.

Konstrukti neke nove stvarnosti, koja izlazi iz okvira realnosti, s ostvarenjem cilja prelaze u stvaranje novih stvarnosti, samo s drugačijim ciljevima i motivima. Kreiranje ili konstruiranje nove stvarnosti dovodi do pitanja tko su kreatori ili konstrukti nove stvarnosti. Prema Nenadić i Vučković kao „kreatori se navode nalogodavci i izvršitelji koji kreiraju dezinformacijsku kampanju s ciljem ostvarenja političkog ili ekonomskog interesa. Njihove motivacije i učinkovitost se razlikuju. Najveći potencijal stvaranja utjecajnih obmanjujućih kampanja imaju politički akteri, pogotovo vladajući i to zahvaljujući financijskim i drugim resursima kojima raspolažu“¹¹. U svojstvu kreatora ili konstruktora znaju se naći i pojedinci, ali i veće skupine ljudi koji korištenjem medija te širenjem različitih vidova obmanjujućih informacija stvaraju podlogu za niz drugih oblika djelovanja za potrebe različitih interesnih grupa.

Pojava niza novih medija ili nadogradnja postojećih šire prostor za složenije konstruiranu stvarnost. U tu svrhu koriste se različiti oblici informacija: dezinformacije, pogrešne informacije, lažne informacije i niz nadolazećih izmijenjenih oblika informacija. Određene javnosti koje primaju različite oblike informacija i bezuvjetno ih prihvaćaju postaju konstruirane javnosti. Prista-

9 Usp. Miroslav Tuđman, *Prikazalište znanja*, Hrvatska sveučilišna naklada, 2003., str. 172.

10 M. Tuđman, *n. dj.*, str. 172.

11 Iva Nenadić – Milica Vučković, *Dezinformacije, Edukativna brošura i vježbe za razumijevanje problema dezinformacija*, Agencija za elektroničke medije i UNICEF Zagreb, 2021., str. 5.

nak na informaciju i prihvaćanje ponuđene stvarnosti oslikava se u smislu: „s nama ste“; a ako javnost drugačije misli, traži drugi vid informacije, pokušava dekonstruirati ponuđenu stvarnost oslikava se: „protiv nas ste“.

RAZVOJ KRITIČKE PROCJENE MEDIJA

Mogućnosti koje mediji danas posjeduju nadilaze vlastiti doživljaj svijeta. Oni svjesno (najčešće) ili nesvjesno odabirom informacija kreiraju sliku svijeta. Upućenost na informacije te vremenska ograničenost najčešće se navode kao glavni razlozi neupitna povjerenja u medije i medijske sadržaje. Zanimljivo je da je s pojavom informacijskoga doba došlo do promjene u području moći, poništava se teza *Znanje je moć*, „jer nadzor pristupu obavijestima postaje najmoćnije sredstvo u informacijskom dobu“¹². Ako imate pristup informacijama, možete utjecati na njihovo širenje. Ako imate pristup komunikacijskim kanalima za širenje informacija te ako ih znate koristiti, posebno u digitalnome dobu, onda ste dominantni unutar informacijsko-komunikacijskoga prostora.

Da ne bi došlo do potpuna prihvaćanja konstruirane stvarnosti, potrebno je steći niz znanja koja su neophodna u dobu tehnologija i informacijskome dobu. Kritičko vrednovanje svih izvora informacija, poznavanje izvora, dolaženje do novih izvora, sagledavanje stvari iz više kutova gledišta, poznavanje informacijsko-medijskoga prostora, postavljanje informacije u širi kontekst i medijsko-informacijsko opismenjavanje samo su neki od načina za izbjegavanje kontrole misli kojoj je javnost izložena te razotkrivanja konstruirane stvarnosti koja je stvorena radi bezuvjetna prihvaćanja.

Zbog toga se posljednjih desetljeća sve više govori o medijskoj pismenosti. „Medijska pismenost je stanovište na kome se temelji naše korištenje medija i tumačenje smisla poruka koje nam upućuju. To stanovište stvaramo na osnovi raspoloživog znanja.“¹³ Šest je vrsta medijskoga utjecaja na publiku: saznavni, utjecaj na stavove, emocionalni, fiziološki, utjecaj na ponašanje i makroutjecaj.¹⁴

Siniša Kovačić navodi kako „postmoderan pogled donosi spoznaju o društvenoj (medijskoj) konstrukciji realnosti: nema jedne istine, nema objektivnosti“¹⁵. Istina postaje relativan pojam, na djelu je mnoštvo istina.

U nizu medijski konstruiranih stvarnosti potrebno je pronaći elemente putem kojih je moguće razotkriti tu režiranu stvarnost. Bez raznih znanja o samome radu medija i utjecaju medijskih sadržaja, bez niza znanja iz niza

12 M. Tuđman, *n. dj.*, str. 43.

13 James Potter, *Medijska pismenost*, Clio, 2011., str. 35.

14 Usp. *Isto*, str. 150-154.

15 Siniša Kovačić, *Online novinarstvo, Služenje javnosti ili podilaženje publici*, Hrvatska sveučilišna naklada – Sveučilište u Mostaru, 2021., str. 38.

srodnih područja, ali prije svega svojstvena znanja o potrebi za dodatnim znanjima, ne možemo prepoznati konstruktore „nove stvarnosti“, njihove ciljeve i namjere.

Bez obzira na medijsku pokrivenost, na medijsku usmjerenost svih članova društva, ono što bi se trebalo moći ili znati jest znati kako mediji djeluju, princip njihova rada, shvatiti strukturu medija, ciljeve koje određeni mediji žele ostvariti, motive medija i niz drugih odrednica vezanih za medijski prostor. Ne biti oslonjen samo na određene medije ili određeni medijski prostor, nego kao izvore informacija koristiti i niz drugih izvora, sagledati stvari iz više kutova, prikupiti veći broj različitih informacija, proširiti vlastito mišljenje itd. samo su neke od metoda neprihvatanja konstruirane stvarnosti kao realnosti.

ISTRAŽIVAČKI DIO

Istraživanje je provedeno u siječnju, veljači i ožujku 2024. godine. Vremenski raspon istraživanja usklađen je s intenzitetom teme unutar javnoga prostora. Analizirana su tri medija s područja Mostara: *Večernji list*, *Hrvatski medijski servis* i *Dnevnik* te tri medija s područja Sarajeva: *Dnevni Avaz*, *Klix* i *Slobodna Bosna*. Mjerna je jedinica tekst.

Metodologija korištena u radu jest analiza sadržaja, koja je inače jedna od najčešće korištenih metoda istraživanja u društvenim znanostima.

Varijable koje su korištene u istraživačkoj analizi jesu:

- broj tekstova (mediji iz Sarajeva – mediji iz Mostara; usporedba broja tekstova) – koliko je posvećeno prostora toj temi
- koji su žanrovi dominirali pri plasiranju tekstova o Južnoj plinskoj interkonekciji
- broj sugovornika u tekstu
- vrste izvora – poznati ili nepoznati
- odabir vrste naslova pri opremljenosti teksta
- uravnoteženost i pristranost – je li zastupljeno više strana.

BROJ TEKSTOVA

Pod tekstom se podrazumijeva svaka samostalna novinarska cjelina objavljena u novinama ili na internetskom portalu, bez obzira na opseg i formu, način na koji je grafički odvojena od sljedeće cjeline i način opreme istoga teksta.

BROJ TEKSTOVA			
	siječanj	veljača	ožujak
Mediji iz Mostara	9	4	10
Mediji iz Sarajeva	3	12	4

Tablica 1. Broj tekstova

Mediji s područja Mostara su u siječnju 2024. godine, prema analizi, objavili devet tekstova, u veljači četiri i u ožujku deset tekstova na temu Južne plinske interkonekcije, dok su mediji iz Sarajeva u siječnju 2024. godine objavili tri, u veljači dvanaest i u ožujku četiri teksta o istoj temi. Broj je analiziranih tekstova 42.

ZASTUPLJENOST ŽANROVA

„Novinarski žanrovi su fluidne/hibridne forme označene predmetom, metodom, funkcijom i medijem, koje posjeduju dominirajuće postupke uobličavanja informacija, tema, stavova i ideja, čega novinari, za razliku od publike, trebaju biti svjesni.“¹⁶ Postoje brojne klasifikacije žanrova, a temeljna je podjela na informativne i komentatorsko-analitičke. Informativni su žanrovi: vijest, izvješće, prikaz i *liveblogging*. Kod ovih žanrova dominiraju činjenice, a stavovi i mišljenja autora ne bi se trebali iznositi. Komentatorsko-analitički su žanrovi: komentar, članak, analiza i kritika. Kod njih su u prvome planu razmatranje, objašnjavanje, tumačenje, analiziranje, iznošenje ocjena i stavova.

ŽANR						
	vijest	izvješće	članak	analiza	intervju	komentar
Mediji iz Mostara	2	17	1	3	0	0
Mediji iz Sarajeva	2	8	6	1	1	1

Tablica 2. Zastupljenost žanrova

¹⁶ Miroslav Vasilj, *Novinarski žanrovi. Forme u eri postistine i digitalnih medija*, Synopsis – Sveučilište u Mostaru – Plejada, 2022., str. 28.

Prema analizi mediji iz Mostara imaju najveći broj tekstova u obliku izvješća¹⁷, njih 17. Najčešće je riječ o izvješću gostovanja relevantnoga sugovornika na nekome od medija. Takav je i, primjerice, tekst: *Džeba: Posebnim zakonom urediti pitanje južne plinske interkonekcije kao najvažnijeg infrastrukturnog energetskog projekta u FBiH*¹⁸. Zabilježene su i tri analize¹⁹, dvije vijesti²⁰ i jedan članak²¹. Mediji iz Sarajeva najveći su broj tekstova također objavili u formi izvješća, njih osam. Kao i kod medija iz Mostara, i u sarajevskim medijima riječ je o izjavi nekoga relevantnog sugovornika. Primjerice, tekst: *Ministar Vedran Lakić u posjeti: BH-Gas spreman za južnu interkonekciju*²². Zabilježeno je i šest članka, dvije vijesti i po jedna analiza, intervju²³ i komentar²⁴.

ZASTUPLJENOST SUGOVORNIKA

Sugovornici u medijima imaju nekoliko funkcija. Prije svega, daju relevantnost tekstu jer je riječ o osobama koje su pozvane o određenoj temi iznijeti mišljenje, stav, ideju ili neku novu informaciju. S druge strane, sugovornici demokratiziraju medijski prostor jer bi se bez njih u medijima

- 17 Izvješće je informativni novinarski žanr u kojemu je dominirajući postupak kronološki opis događaja ili pojave, čije je obilježje razvojno prikazivanje činjenica, izuzimajući lid u kojemu se iznosi najvažnija informacija.
- 18 DŽEBA: Posebnim zakonom urediti pitanje južne plinske interkonekcije kao najvažnijeg infrastrukturnog energetskog projekta u FBiH, 25. III. 2024., <https://hms.ba/dzeba-posebnim-zakonom-urediti-pitanje-juzne-plinske-interkonekcije-kao-najvaznijeg-infrastrukturnog-energetskog-projekta-u-fbih/>, (20. IX. 2024.).
- 19 Analiza je komentatorsko-analitički novinarski žanr u kojemu je dominirajući postupak smještanje postojećih informacija u širi kontekst, tumačenje i objašnjavanje njihovih značenja te ukazivanje na mogući daljnji tijek događaja, i to pomoću topika usporedbe i kontrasta, uzroka i posljedica te problema i rješenja.
- 20 Vijest je informativni novinarski žanr u kojemu se odgovorima na ključna pitanja: što, tko, gdje, kada i kako publika informira na pošten, točan i sažet način o najvažnijim činjenicama o nekome događaju, pojavi ili osobi.
- 21 Članak je komentatorsko-analitički novinarski žanr u kojemu je dominirajući postupak raščlamba teme ili događaja, prilikom čega više sugovornika najčešće zauzima suprotne pozicije, a novinari prepuštaju sugovornicima da iznesu konačan sud o temi ili događaju.
- 22 „MINISTAR VEDRAN LAKIĆ U POSJETI: BH-Gas spreman za južnu interkonekciju“, 8. VI. 2024., <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/364782/ministar-vedran-lakic-u-posjeti-bh-gas-spreman-za-juznu-interkonekciju.html>, (26. II. 2025.).
- 23 Intervju je dijaloški novinarski žanr čiji se dominirajući postupak temelji na pitanjima i odgovorima između novinara i sugovornika, a u kojemu sugovornik javno iznosi mišljenje, ideje ili informacije.
- 24 Komentar je komentatorsko-analitički žanr u kojemu autor iznosi vlastiti stav ili stav redakcije o određenoj informaciji ili temi otkrivajući uzroke, pojašnjavajući trenutačne događaje i navodeći moguće posljedice.

jedino pojavljivali novinari. Teoretičari izrazito kritično pišu o odabiru sugovornika. Pierre Bourdieu to ocjenjuje kao manipulaciju. „Najuspješnija cenzura sastoji se u tome da se na mjestu na kojima se govori postave oni ljudi koji imaju kazati samo ono što se od njih očekuje da kažu ili, još bolje, koji nemaju što kazati.“²⁵

SUGOVORNICI					
	Ni jedan sugovornik	Jedan sugovornik	Dva sugovornika	Tri sugovornika	Četiri sugovornika
Mediji iz Mostara	0 tekstova	15 tekstova	6 tekstova	1 tekst	1 tekst
Mediji iz Sarajeva	2 teksta	12 tekstova	3 tekstova	0 tekstova	2 teksta

Tablica 3. Zastupljenost sugovornika

Što se tiče analize broja sugovornika, navedeni mediji iz Mostara imaju 15 tekstova s jednim sugovornikom. I kod medija sa sjedištem u Mostaru i u Sarajevu najčešće je riječ o tekstovima u kojima se prenosi izjava jednoga sugovornika prilikom protokolarnoga susreta, posjete, upućena pisma ili gostovanja na nekome mediju. Primjerice, takav je tekst: *Plenković: Bh. Hrvati moraju imati ključnu ulogu u plinovodu Južna interkonekcija*²⁶. Šest je tekstova s dva sugovornika te po jedan s tri i četiri sugovornika. Broj je sugovornika u medijima iz Sarajeva: dva teksta s niti jednim sugovornikom, a 12 s jednim sugovornikom. Primjerice: *Almir Bećarević pisao Plenkoviću: Može li Bošnjacima bar koske da ostavite?*²⁷ Tri su teksta s dva sugovornika i dva s četiri sugovornika. Mediji s područja Mostara koriste jednoga ili dva sugovornika u 21 od 42 teksta, dok mediji s područja Sarajeva u 14 od 19 analiziranih tekstova koriste ili nijednoga sugovornika ili samo jednoga sugovornika.

25 Pierre Bourdieu, *Narcisovo ogledalo: Rasprava o televizijskom novinarstvu*, Clio, 2000., str. 117.

26 „Plenković: Bh Hrvati moraju imati ključnu ulogu u plinovodu Južna interkonekcija“, 23. 3. 2024., <https://hms.ba/plenkovic-bh-hrvati-moraju-imati-kljucnu-ulogu-u-plinovodu-juzna-interkonekcija/> (18. VII. 2024.).

27 „ALMIR BEČAREVIĆ PISAO PLENKOVIĆU: ‘Može li Bošnjacima barem koske da ostavite?’“, 24. III. 2024., <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/347391/almir-becharevic-pisao-plenkovicu-moze-li-bosnjacima-bar-koske-da-ostavite.html> (15. VI. 2024.).

ZASTUPLJENOST IZVORA

Oznaka izvora presudan je element u pisanju teksta. Izvori su sve one osobe i mjesta od kojih se, odnosno na kojima se, mogu dobiti podatci o činjenicama koje novinare zanimaju. Tekstovi bez izvora gube na vjerodostojnosti. Poznati je izvor *on the record*, a nepoznati *off the record*.

IZVORI		
	Poznati	Nepoznati
Mediji iz Mostara	23	0
Mediji iz Sarajeva	18	1

Tablica 4. Zastupljenost izvora

Mediji iz Mostara navode sve poznate izvore u svim tekstovima koji su analizirani. Primjerice, u tekstu **Čović: Nastavljamo podržavati Izrael, Južna plinska interkonekcija strateški projekt energetske neovisnosti**.²⁸ S druge strane, mediji s područja Sarajeva u 18 tekstova navode sve poznate izvore. Primjerice, u tekstu: *Pitali smo Džindića kada počinje izgradnja gasovoda Južna interkonekcija i kakva je sudbina Bloka 7*²⁹. U jednome od tekstova navodi se jedan nepoznat izvor.

ZASTUPLJENOST NASLOVA

Naslov je najvažniji element u opremi teksta. Osim naslova, novinarsku opremu u užemu smislu čine: nadnaslov, podnaslov, međunaslov, okvir, fotografija i crtež. Naslovi se mogu podijeliti na sljedeće vrste: informativni, citatni, igre riječima, upitni i konkluzivni.

NASLOV				
	Informativni	Citatni	Konkluzivni	Upitni
Mediji iz Mostara	0	21	1	1
Mediji iz Sarajeva	5	4	9	1

Tablica 5. Zastupljenost naslova

28 „Čović: Nastavljamo podržavati Izrael, Južna plinska interkonekcija strateški projekt energetske neovisnosti“, 29. II. 2024., <https://www.vecernji.ba/vijesti/covic-nastavljamo-podrzavati-izrael-juzna-plinska-interkonekcija-strateski-projekt-energetske-neovisnosti-1750308> (28. V. 2024.).

29 „Pitali smo Džindića kada počinje izgradnja gasovoda Južna interkonekcija i kakva je sudbina Bloka 7“, 16. II. 2022., <https://www.klix.ba/biznis/pitali-smo-dzindica-kada-pocinje-izgradnja-gasovoda-juzna-interkonekcija-i-kakva-je-sudbina-bloka-7/220216145> (12. IX. 2024.).

Analizom naslova medija iz Mostara utvrđen je 21 citatni³⁰ naslov. Primjerice: Cvitanović: *Južna interkonekcija strateški interes bh. Hrvata, nema hrvatskog jedinstva, najveći problem samovolja HDZ-a*³¹. Jedan je naslov konkluzivan³² i jedan upitan³³. Analizom naslova koji su objavljeni u medijima iz Sarajeva devet je konkluzivnih. Jedan je takav: *Ode Murphy, ostadoše im obaveze: Federalna vlada (pa)radnom grupom Južnu plinsku interkonekciju pokušava pomaci s mrtve tačke. Imaju jedan veliki problem*³⁴. Pet je informativnih³⁵, a četiri su citatna.

URAVNOTEŽENOST TEKSTOVA

Uravnoteženost se postiže dobivanjem informacija iz više izvora i od više sugovornika kada je to potrebno, a ne samo iz jednoga. To je načelo u uskoj vezi s poštenjem koje se odnosi na novinarov pristup prema činjenicama i shvaćanju tih činjenica od publike.

URAVNOTEŽENOST			
	Jedno stajalište	Dva stajališta	Bez stajališta
Mediji iz Mostara	17	6	0
Mediji iz Sarajeva	17	1	1

Tablica 6. Uravnoteženost tekstova

Analizom elementa uravnoteženosti mediji iz Mostara u 17 tekstova imaju jedno stajalište. Takav je tekst i: *Plenković o Južnoj plinskoj interkonekciji: Želimo da taj projekt ugleda svjetlo dana, moraju se uvažiti interesi Hrvata i FBiH*³⁶. S druge strane, u šest tekstova zastupljena su dva stajališta. Medi-

30 Citatni naslov u sebi sadrži najvažniju izjavu sugovornika koja je bit teksta.

31 „Cvitanović: Južna interkonekcija strateški interese bh. Hrvata, nema hrvatskog jedinstva, najveći problem samovolja HDZ-a“, 9. IV. 2024., <https://www.dnevnik.ba/vijesti/video-cvitanovic-juzna-interkonekcija-strateski-interes-bh-hrvata-nema-hrvatskog-jedinstva-najveci-problem-samovolja-hdz-a-2662556/> (16. IX. 2024.).

32 Konkluzivni naslov odnosi se na zaključak određenoga događaja, mišljenja ili pojave.

33 Upitni naslov u sebi sadrži najvažnije pitanje koje se ističe u tekstu.

34 „ODE MURPHY, OSTADOŠE OBAVEZE: Federalna vlada (pa)radnom grupom Južnu plinsku interkonekciju pokušava pomaci s mrtve tačke. Imaju jedan veliki problem“, 14. VII. 2024., https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/365725/ode-murphy-ostadose-im-obaveze-federalna-vlada-pa-radnom-grupom-ju-znu-plinsku-interkonekciju-pokusava-pomaci-s-mrtve-tacke-imaju-jedan-veliki-problem.html#goog_rewarded, (7. IX. 2024.).

35 Informativni naslov odnosi se na bit informacije u tekstu.

36 „Plenković o Južnoj plinskoj interkonekciji: Želimo da taj projekt ugleda svjetlo dana, moraju se uvažiti interesi Hrvata i FBiH“, 16. IV. 2024., <https://www.dnevnik.ba/vijesti/plenkovic-o-juznoj-plinskoj-interkonekciji-zelimo-da-taj-projekt-ugle->

ji s područja Sarajeva analizom elementa uravnoteženosti jedno stajalište navode u 17 tekstova. Jedan je takav tekst: *Marfi: Čović ima priliku, Južna interkonekcija treba biti prioritet Vlade*³⁷. U samo jednome tekstu zabilježena su dva stajališta i jedan je bez stajališta.

ZAKLJUČAK

Studije koje govore o rascjepima u pluralnim društvima, kakva je i Bosna i Hercegovina, pokazale su se točnima i u slučaju istraživanja o medijskoj konstrukciji stvarnosti u slučaju Južne plinske interkonekcije. Mediji sa sjedištem u Sarajevu i Mostaru, koji su bili predmetom analize sadržaja o toj temi, imali su dijametralno suprotne stavove. I dok su mediji u Sarajevu podupirali stavove bošnjačke politike da isključivu nadležnost za projekt treba imati *BH Gas*, dotle su mediji u Mostaru podupirali stavove hrvatske politike kako je potrebno osnovati novu tvrtku *Južna plinska interkonekcija d.o.o.*

Tijekom istraživanja utvrđena je gotovo identična zastupljenost ove teme u hrvatskim i bošnjačkim medijima. No, analiza sadržaja pokazala je još neke trendove. Prije svega, i jedni i drugi mediji temu su dominantno obrađivali kroz formu informativnih žanrova – najčešće izvješće. Na taj način nisu dublje ulazili u temu, a tekstove su temeljili na prenošenju izjava aktera. Razlog bi mogao biti nedostatak novinara koji su se specijalizirali za teme iz energetskega sektora, ali i kroničan nedostatak ljudi u redakcijama koji su se sveli na jednu do dvije osobe, posebice kod medija sa sjedištem u Mostaru.

S druge strane, kada su sarajevski mediji pokušali tu temu prezentirati kroz složenije žanrove, kao što su analiza ili članak, dakle komentatorsko-analitičke žanrove, opet su dominirali sugovornici koji su podupirali stavove bošnjačke politike. To korelira s onime što se u teoriji novinarstva zove *oportuni svjedoci*. Isto tako, i jedni i drugi, ako su pisali komentare o događaju, u njima su podupirali hrvatske ili bošnjačke interese, što korelira s pojmom *sinkronizacije u medijima* – pojavom kada se komentari, odabir sugovornika i oprema tekstova podudaraju s uređivačkom politikom medijske kuće.

U analiziranim tekstovima gotovo da nije bilo nepoznatih izvora s obzirom na to da su se tekstovi sveli na prenošenje izjava. I u opremi tekstova primijećena je spomenuta pojava sinkronizacije, iako su dominirali citatni

37 da-svjetlo-dana-moraju-se-uvaziti-interesi-hrvata-i-fbih-2662770/, (7. VII. 2024.).
„Marfi: Čović ima priliku, Južna interkonekcija treba biti prioritet Vlade“, 25. I. 2024., <https://avaz.ba/vijesti/bih/881432/marfi-covic-ima-priliku-juzna-interkonekcija-%20treba-biti-prioritet-vlade>, (13. IV. 2024.).

naslovi, što je uobičajeno za informativne žanrove kod kojih je taj naslov jedan od najučestalijih. No, kod dijela medija sa sjedištem u Sarajevu primijećen je i velik broj konkluzivnih elemenata u opremi teksta. Tako bi se izjava nekoga hrvatskog političara o navedenoj temi, uz prenošenje citata, prokomentirala na negativan način koji ide u prilog bošnjačkoj politici.

Nakon svega, temeljna hipoteza: *Mediji sa sjedištem u Sarajevu i Mostaru na različite su načine informirali i formirali bošnjačku i hrvatsku javnost u Bosni i Hercegovini o temi Južne plinske interkonekcije jer nisu uravnoteženo izvještavali o temi, birali su sugovornike koji podupiru stav redakcije te su pridavali različitu važnost navedenoj temi* u najvećoj se mjeri može prihvatiti, osim u dijelu koji se odnosi na pridavanje različita značaja temi, s obzirom na to da su analizirani mediji u Sarajevu i Mostaru tijekom razdoblja istraživanja imali gotovo identičnu zastupljenost tekstova o navedenoj temi. S druge strane, rezultati pokazuju da su mediji sa sjedištem u Sarajevu korelirali sa stavovima bošnjačke politike da posao oko Južne plinske interkonekcije treba biti u nadležnosti *BH Gasa*, dok je uređivačka politika medija sa sjedištem u Mostaru bila podudarna sa stavovima hrvatskih političara da je potrebno osnovati poduzeće sa sjedištem u Mostaru *Južna plinska konekcija d.o.o.* koje bi preuzelo nadležnost za taj projekt. To je posebice vidljivo kod pojma uravnoteženosti, tj. odabira sugovornika koji su podupirali navedene bošnjačke i hrvatske politike.

Pomoćna Hipoteza 1: *Postoji razlika u načinu opreme tekstova, posebice naslova, kod medija u Sarajevu i medija u Mostaru o navedenoj temi* može se prihvatiti jer su kod medija sa sjedištem u Mostaru dominirali citatni naslovi koji se odnose na izjavu nekoga relevantnog sugovornika, dok je kod medija iz Sarajeva bio najveći broj konkluzivnih naslova u kojima dominiraju stavovi autora teksta.

I pomoćna Hipoteza 2: *Kod medija iz Sarajeva i Mostara dominirali su informativni žanrovi u odnosu na komentatorsko-analitičke žanrove* može biti prihvaćena, jer su i kod medija iz Mostara i iz Sarajeva dominirala izvješća kao jedan od informativnih žanrova, s tim da je kod bošnjačkih medija uočen veći broj komentatorsko-analitičkih žanrova u odnosu na hrvatske medije. No, analiza sadržaja tekstova koji govore o Južnoj plinskoj interkonekciji pokazala je nisku razinu istraživačkoga i komentatorsko-analitičkoga novinarstva i kod jednih i kod drugih, jer su se tekstovi sveli na prenošenje izjava aktera, najčešće uz jednoga sugovornika, citatni naslov i, samim time, uz zastupljenost samo jedne strane.

Na kraju, medijska konstrukcija stvarnosti u slučaju Južne plinske interkonekcije još je jednom pokazala svu podjelu medijske scene u Federaciji Bosne i Hercegovine, a time i dodatan rascjep između dviju javnosti.

Popis analiziranih tekstova u istraživačkom dijelu rada

- <https://www.vecernji.ba/vijesti/juzna-plinska-interkonekcija-od-strateske-je-vaznosti-za-rh-bih-hrvate-u-bih-i-americke-saveznike-1740067> objavljeno (19. I. 2024.), pristupljeno (20. III. 2024.).
- <https://www.vecernji.ba/vijesti/covic-nastavljamo-podrzavati-izrael-juzna-plinska-interkonekcija-strateski-projekt-energetske-neovisnosti-1750308> objavljeno (29. II. 2024.), pristupljeno (15. IV. 2024.).
- <https://www.vecernji.ba/vijesti/plenkovic-bh-hrvati-moraju-imati-kljucnu-ulogu-u-plinovodu-juzna-interkonekcija-1756332> objavljeno (24. III. 2024.), pristupljeno (5. IV. 2024.).
- <https://www.vecernji.ba/vijesti/posebnim-zakonom-urediti-pitanje-juzne-plinske-interkonekcije-kao-najvaznijeg-infrastrukturnog-energetskog-projekta-u-fbih-i-uciniti-ga-transparentnim-1756655> objavljeno (25. III. 2024.), pristupljeno (17. V. 2024.).
- <https://hms.ba/milanovic-ostro-sad-namecu-uvjete-za-juznu-plinsku-interkonekciju-kao-kolonijalni-teroristi-a-covicu-prijete-sankcije> objavljeno (26. I. 2024.), pristupljeno (6. II. 2024.).
- <https://hms.ba/odbijajuci-americku-ucjenu-da-prigrli-bh-gas-covic-je-ucinio-apsolutno-ispravnu-stvar-u-cemu-ima-bezrezervnu-podrsku-hrvata/> objavljeno (25. I. 2024.), pristupljeno (10. II. 2024.).
- <https://hms.ba/covic-o-blinkenovom-pismu-juzna-plinska-interkonekcija-strateski-je-interes-bih-i-hrvatskog-naroda-mogu-biti-samo-na-bijeloj-nikako-na-crnoj-listi/> objavljeno (19. I. 2024.), pristupljeno (25. I. 2024.).
- <https://hms.ba/grlic-radman-juzna-interkonekcija-od-strateske-vaznosti-za-hrvatsku-bih-i-sad/> objavljeno (18. I. 2024.), pristupljeno (24. I. 2024.).
- <https://hms.ba/akrap-juznom-plinskom-interkonekcijom-treba-upravljati-kompanija-koja-je-pod-utjecajem-nato-i-eu-kruga/> objavljeno (27. II. 2024.), pristupljeno (4. III. 2024.).
- <https://hms.ba/grlic-radman-treba-osuditi-unitarizam-hegemonizam-i-preglasavanje-hrvata-u-bih/> objavljeno (12. II. 2024.), pristupljeno (20. II. 2024.).
- <https://hms.ba/je-li-vrijeme-za-hrvatsku-nacionalnu-drskost/> objavljeno (10. III. 2024.), pristupljeno (21. III. 2024.).
- <https://hms.ba/plenkovic-bh-hrvati-moraju-imati-kljucnu-ulogu-u-plinovodu-juzna-interkonekcija/> objavljeno (23. III. 2024.), pristupljeno (16. IV. 2024.).
- <https://hms.ba/dzeba-posebnim-zakonom-urediti-pitanje-juzne-plinske-interkonekcije-kao-najvaznijeg-infrastrukturnog-energetskog-projekta-u-fbih/> objavljeno (25. III. 2024.), pristupljeno (9. IV. 2024.).

- <https://hms.ba/covic-pozivam-nositelje-vlasti-da-sami-donosimo-od-luke-i-vodimo-politicke-procese/> objavljeno (28. III. 2024.), pristupljeno (19. V. 2024.).
- <https://www.dnevnik.ba/vijesti/grlic-radman-juzna-interkonekcija-od-strateske-vaznosti-za-hrvatsku-bih-hrvate-u-bih-i-sad-2660266> objavljeno (18. I. 2024.), pristupljeno (23. II. 2024.).
- <https://www.dnevnik.ba/vijesti/covic-ja-mogu-biti-samo-na-bije-loj-listi-nikako-na-crnoj-2660281> objavljeno (19. I. 2024.), pristupljeno (25. II. 2024.).
- <https://www.dnevnik.ba/vijesti/sad-namece-uvjete-za-juznu-plinsku-interkonekciju-poput-kolonijalnih-terorista-2660497> objavljeno (26. I. 2024.), pristupljeno (13. III. 2024.).
- <https://www.dnevnik.ba/vijesti/covic-o-juznoj-interkonekciji-predlazemo-javno-poduzece-sa-sjedistem-u-mostaru-to-je-strateski-interes-jednog-naroda-2660486> objavljeno (26. I. 2024.), pristupljeno (5. III. 2024.).
- <https://www.dnevnik.ba/vijesti/grlic-radman-ne-moze-biti-plinske-juzne-interkonekcije-bez-hrvatske-2660939> objavljeno (12. II. 2024.), pristupljeno (20. III. 2024.).
- <https://www.dnevnik.ba/vijesti/covic-juzna-plinska-interkonekcija-je-strateski-interes-hrvatskog-naroda-2661915> objavljeno (20. III. 2024.), pristupljeno (4. IV. 2024.).
- <https://www.dnevnik.ba/interview/covic-juzna-interkonekcija-strateski-interes-hrvata-u-bih-u-bh-gasu-i-namjenskog-industriji-nema-nijednog-hrvata-je-li-to-partnerstvo-2662182> objavljeno (28. III. 2024.), pristupljeno (10. IV. 2024.).
- <https://www.dnevnik.ba/vijesti/plenkovic-bh-hrvati-moraju-ima-ti-kljucnu-ulogu-u-plinovodu-juzna-interkonekcija-2662026> objavljeno (24. III. 2024.), pristupljeno (27. III. 2024.).
- <https://www.dnevnik.ba/vijesti/dzeba-posebnim-zakonom-urediti-pitanje-juzne-plinske-interkonekcije-kao-najvaznijeg-infrastruktur-nog-energetskog-projekta-u-fbih-2662086> objavljeno (25. III. 2024.), pristupljeno (19. V. 2024.).
- <https://avaz.ba/vijesti/bih/881432/marfi-covic-ima-priliku-juzna-interkonekcija-treba-bit-prioritet-vlade> objavljeno (25. I. 2024.), pristupljeno (7. II. 2024.).
- <https://avaz.ba/vijesti/bih/887341/new-york-times-kritikovao-covica-zbog-juzne-interkonekcije-mostar-nazvali-bastionom-hrvatskog-sovinizma> objavljeno (22. II. 2024.), pristupljeno (3. III. 2024.).
- <https://avaz.ba/vijesti/bih/883987/covic-o-medjunarodnoj-zajednici-i-kritikama-na-racun-juzne-plinske-interkonekcije> objavljeno (7. II. 2024.), pristupljeno (27. II. 2024.).

- <https://avaz.ba/vijesti/bih/886357/komsic-i-pic-naglasena-vaznost-projekta-juzna-interkonekcija> objavljeno (18. II. 2024.), pristupljeno (11. III. 2024.).
- <https://avaz.ba/vijesti/bih/885141/grlic-radman-o-juznoj-interkonekciji-nikakve-prijetnje-sankcijama-ne-vode-dobrom-rjesenju> objavljeno (12. III. 2024.), pristupljeno (15. IV. 2024.).
- <https://www.klix.ba/vijesti/bih/prijedlog-zakona-o-juznoj-interkonekciji-bi-se-ponovo-mogao-naci-u-parlamentarnoj-proceduri/240226133> objavljeno (6. II. 2024.), pristupljeno (20. III. 2024.).
- <https://www.klix.ba/vijesti/bih/parlament-fbih-zakonodavno-pravna-komisija-usvojila-zakljucak-o-plinovodu-juzna-interkonekcija/240215071> objavljeno (5. II. 2024.), pristupljeno (17. II. 2024.).
- <https://www.klix.ba/biznis/pitali-smo-dzindica-kada-pocinje-izgradnja-gasovoda-juzna-interkonekcija-i-kakva-je-sudbina-bloka-7/220216145> objavljeno (16. II. 2024.), pristupljeno (2. III. 2024.).
- <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/337797/andjeli-imaju-ime-i-prezime-chovic-je-blizu-americkog-crvenog-kartona-hdz-ovi-ministri-u-vladi-fbih-od-2021-bh-gasu-ne-zele-izdati-urbanistichku-saglasnost-za-juznu-plinsku-interkonekciju.html> objavljeno (25. I. 2024.), pristupljeno (15. III. 2024.).
- <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/338396/sb-otkriva-amerikanci-nisu-nasjeli-na-hdz-ovu-prichu-juzna-plinska-interkonekcija-nije-projekt-od-interesa-za-hrvatski-narod-nego-chovicev-pokusaj-da-posao-isporuchi-svom-poznaniku-ivici-nuicu.html> objavljeno (29. I. 2024.), pristupljeno (24. II. 2024.).
- <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/343306/lazi-iz-preplacene-i-promasene-studije-o-juznoj-interkonekciji-spinovanje-chinjenicama-o-kojima-postoji-dokumentacija-je-modus-operandi-akademске-zajednice-hns-a.html> objavljeno (9. II. 2024.), pristupljeno (17. II. 2024.).
- <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/342212/sb-saznaje-dragan-chovic-polozio-oruzje-vlada-fbih-na-prijedlog-hdz-ovog-ministra-usvojila-program-javnih-investicija-u-kojem-je-nosilac-projekta-juzne-plinske-interkonekcije-bh-gas-a-ne.html> objavljeno (22. II. 2024.), pristupljeno (28. II. 2024.).
- <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/340990/kucamo-na-vrata-zaboravljenih-informacija-chovicevom-hdz-u-prije-14-godina-nije-smetalo-da-bh-gas-realizuje-juznu-plinsku-interkonekciju-i-da-se-o-tome-razgovara-u-sirokom-bijegu.html> objavljeno (14. II. 2024.), pristupljeno (23. V. 2024.).
- <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/340228/odgovorili-na-pitanje-o-juznoj-plinskoj-interkonekciji-ambasada-sad-u-bih-deman-tovala-chovica-i-poslala-mu-jasnu-poruku.html> objavljeno (9. II. 2024.), pristupljeno (23. II. 2024.).

- https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/340025/dragan_chovic_ustrajni_nositelj_antiamerickih_vrijednosti_ne_smeta_mu_ruski_gas_u_mostarskom_aluminiju_a_problem_mu_bh_gas_koji_je_juznu_plinsku_interkonekciju_doveo_na_korak_do_realizacije.html objavljeno (8. II. 2024.), pristupljeno (12. IV. 2024.).
- https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/345451/chekajuci_prijedlog_vlade_fbih_juzna_gasna_interkonekcija_projekat_izmedju_americkog_i_chovicevog_interesa.html objavljeno (3. III. 2024.), pristupljeno (17. III. 2024.).
- https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/345558/dossier_juzna_plinska_interkonekcija_u_polemici_izmedju_zajtjeva_najvisih_duznosnika_amerike_i_proruskog_plana_chovica_i_plenkovica_niksic_se_opredijelio_za_kompromis.html objavljeno (14. III. 2024.), pristupljeno (23. IV. 2024.).
- https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/347391/almir_becharevic_pisao_plenkovicu_moze_li_bosnjacima_bar_koske_da_ostavite.html objavljeno (24. III. 2024.), pristupljeno (7. V. 2024.).
- https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/348088/chovic_ne_zna_gdje_udara_neki_su_tu_bili_i_grubi_prema_nama_pa_i_prema_meni_osobno_kada_je_u_pitanju.html objavljeno (28. III. 2024.), pristupljeno (13. IV. 2024.).